

Flottningslämningar i Fejman

Lima socken, Malung-Sälens kommun, Dalarnas län

Anna Engman och Kristina Jonsson

RAPPORT – JAMTLI 2025:20
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:
Jamtli
Box 709
831 28 Östersund
Tel. 063 - 15 01 00

© Jamtli 2025

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist

Framsidesfoto: Vy över Fejmån. Foto: Anna Engman

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

ISSN 1654-2045

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Bakgrund.....	1
Nomenklatur.....	2
Genomförande förarbete.....	3
Genomförande av fältarbete.....	4
Förstudiens resultat.....	5
Kända forn- och kulturlämningar i Fejmåns närhet.....	5
Skogen och timmerflottningen	7
Skyddade kulturmiljöer	7
Historiska kartor.....	8
Tidigare inventeringar längs Fejmån	10
Indikationer på möjliga lämningar.....	11
Fältarbete.....	13
Fältresultat.....	13
Tabeller på samtliga lämningar hanterade i uppdraget.....	16
Sammanfattning och analys av fältarbetet	17
Fortsatta åtgärder.....	17
Bedömning av miljöernas känslighet inför planerade vattenåtgärder.....	17
Kulturmiljöns kontext	18
Övergripande beskrivning.....	18
Miljöbeskrivning	18
Beståndsdelar.....	18
Kulturhistoriskt sammanhang.....	23
Typ av värde.....	23
Sammanfattning känslighet.....	23
Typ av påverkan – förslag på vattenvårdsåtgärder.....	23
Diskussion känslighet, påverkan och anpassning av åtgärder	24
Administrativa uppgifter.....	25
Referenser.....	26
Tryckta källor.....	26
Digitala källor.....	26
Bilagor.....	28
Bilaga 1 Fotografier	28

Sammanfattning

I samband med att Malung-Sälens kommuns planerar för vattenåtgärder i Fejmån har Stiftelsen Jamtli (nedan endast benämnt Jamtli) genomfört en arkeologisk utredning, steg 1. Syftet var i första hand att inventera och registrera de flottningslämningar som fanns utefter ån samt att bedöma om det gick att göra ingrepp i dessa utan att förstöra läsbarheten i landskapet.

Förstudien gjordes av Kristina Jonsson och fältarbetet av Anna Engman och Annabell Fogelberg, samtliga arkeologer på Jamtli.

Vid förstudien lokaliserades ett antal indikationer på lämningar, framför allt flottningslämningar, utefter ån. Före utredningen fanns en lämning registrerad inom området (fyndplats av slagg) och efter fältarbetet hade ytterligare 39 lämningar registrerats. Av dessa bedömdes ingen vara fornlämning. Bedömningarna fördelade sig så som följer: 1 möjlig fornlämning, 37 övriga kulturhistoriska lämningar och 2 ingen antikvarisk bedömning.

De flottningslämningar som finns utefter vattendraget får anses ha ett lågt kulturhistoriskt värde då de inte längre ger en bild av hur flottningen har bedrivits i området och hur vattendraget påverkats av den verksamheten. De flesta synliga lämningar efter den tidiga flottningen (sent 1800-tal) verkar ha tagits bort i ett tidigare skede.

Åtgärderna som planeras kommer att påverka de lämningar som idag finns kvar men då det sammantagna kulturhistoriska värdet och läsbarheten av de sentida flottningslämningarna får anses vara lågt finns inget behov av att anpassa åtgärderna utifrån bevarandet av lämningarna

Bakgrund

Malung-Sälens kommun har efter direktupphandling givit Jamtli uppdraget att utföra en arkeologisk utredning för vattendraget Fejmån. Uppdraget föranleds av att kommunen planerar att genomföra en flottledsrestaurering, för att förbättra ekosystemet i åns hela sträckning. Den arkeologiska utredningen ska ligga till grund för anpassningar av restaureringen, så att fornlämningar inte skadas. Utredningen innefattar inledande arkiv- och kartstudier, samt inventering i fält.

Området som utretts är 9,5 km långt och 25-30 m brett på vardera sida utefter ån.

I uppdraget ingick även att bedöma kulturmiljöernas känslighet i samband med vattenåtgärder utifrån Riksantikvarieämbetets vägledningar.

Fig. 1. Översiktskarta med utredningsområdet markerat med svart begränsningslinje. Karta: Lantmäteriet, Topografisk webbkarta visning, Översiktlig (topowebb).

Nomenklatur

Forn- och kulturlämningar delas in i fyra olika kategorier med olika antikvarisk status.

Fornlämning. Rekvisiten för att en lämning ska vara en fornlämning är följande: En fornlämning är en fysisk lämning efter mänsklig verksamhet under forna tider, som tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Lämningen ska ha *tillkommit* före år 1850. Alla dessa rekvisit måste uppfyllas för att lämningen ska vara en fornlämning. Lämningen ska vara bekräftad i fält och får inte vara en uppgift om en lämning. Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölagen (SFS 1988:850).

Möjlig fornlämning. Lämning som kräver vidare utredning för att kunna bedömas eller avfärdas som fornlämning. Lämningen ska vara bekräftad i fält och får inte vara en uppgift om en lämning.

Övrig kulturhistorisk lämning. Lämningar som har ett kulturhistoriskt värde men som inte uppfyller rekvisiten för fornlämningar och därmed inte skyddas av Kulturmiljölagen (SFS 1988:850). Vanligtvis för att de inte kan antas ha tillkommit före år 1850. Dessa lämningar kan fornminnesförklaras av Länsstyrelsen om det finns särskilda skäl med hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Vid en exploatering bör hänsyn tas till de övriga kulturhistoriska lämningarna.

Ingen antikvarisk bedömning. Vanligtvis en lämning som är helt undersökt, borttagen utan villkor eller förstörd. Bedömningen gäller även de lämningar som är registrerade utifrån en uppgift om en lämning och som inte är bekräftade i fält, registreringar som utgår på grund av felregistrering eller är överförda till annan lämning.

Arkeologisk utredning görs ofta i två steg (etapper). Båda stegen föregås av kart- och arkivstudier.

Utredning, steg 1. En arkeologisk utredning syftar till att fastställa om det finns fornlämningar inom ett område som kan komma att påverkas av planerade arbetsföretag. En steg 1-utredning syftar till att lokalisera dessa i terrängen och bedöma deras status och består oftast av kartstudier och inventering. En steg 1-utredning kan även peka ut områden eller platser som behöver utredas mer för att kunna avgöra om det är en fornlämning eller inte. Ibland kan det vara en lämning som inte går att bedöma som fornlämning utan att datera den, ibland ett område som har stor potential för en viss typ av lämning som inte går att se med blotta ögat.

Utredning, steg 2. Platser eller lämningar som behöver utredas mer för att kunna avgöra om det är en fornlämning kommer troligen att beröras av en steg 2-utredning. Här kan det ingå att ta upp schakt och/eller provgropar. Olika naturvetenskapliga dateringsmetoder kan också användas samtidigt som det kan behövas ytterligare och mer ingående arkiv- och litteraturstudier. En steg 2-utredning ska inte innefatta att det görs ingrepp i fornlämningen utan när lämningen konstateras återställs markytan är eventuella schakt och provgropar tagit upp.

Genomförande förarbete

Under vintern har en mindre förstudie genomförts och i samband med den har litteratur, databaser, historiska kartor och annat relevant material granskats och studerats.

Arkivgenomgången har omfattat informationssökning i följande arkiv och databaser (innefattar även geografiska data som skannade kartor och GIS-tjänster):

- Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR) och Arkivsök
- Skogsstyrelsens Skogens Pärlor-register
- Ortnamnsregistret i Uppsala
- Digitalt Museum
- Riksarkivets Digitala forskarsal
- Lantmäteriets historiska kartor, historiska ortofoton och höjdmodell
- Länsstyrelsens Geodatakatalog (riksintressen för kulturmiljövärden, riksintressen för rennäringen)
- Underlagsmaterial i form av äldre kartor samt GIS-data från Malung-Sälens kommun och från Länsstyrelsen i Dalarnas län (tidigare inventeringar längs Fejmån inför planerade återställande åtgärder)
- Biblioteksdata (Vitalis, Libris, Book-IT)

I många fall har ingen information om Fejmån och dess närområde stått att finna i söktjänsterna och databaserna. De material som ligger till bakgrund för den historik som redovisas nedan är registrerade forn- och kulturhistoriska lämningar, historiska kartor samt litteratur om Lima och Transtrands historia och om flottningen i Västerdalarna. Den slutliga sammanställningen över möjliga indikationer på lämningar inom utredningsområdet som redovisas nedan baserar sig på dessa källmaterial, samt på materialet från tidigare inventeringar utförda av Dalälvens flottningsförening.

Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR) och Skogsstyrelsens register över kulturlämningar, Skog och historia, är de två databaser som innehåller de i dag kända forn- och kulturlämningarna. Materialet i KMR fungerar som ett signalregister för vilken typ av lämningar som är vanliga i ett visst område och vad man kan förvänta sig hitta mer av. Uppgifterna i detta register har tillkommit genom de fornminnesinventeringar som bedrivits i landet sedan 1937 samt alla de undersökningar och utredningar som gjorts. Skog och historia är mer ett tipsregister för

kulturhistoriska lämningar som framkommit under de inventeringar som projektet Skog och historia (arbetsmarknadspolitiskt projekt) genomförde under 1990- och 2000-talen.

I Lantmäteriet har de historiska kartorna över utredningsområdet granskats för att identifiera indikationer på övergiven bebyggelse, kvarnar och sågar eller annat som idag kan vara forn- eller kulturlämningar. Då även historiska ortofoton och den gröna ekonomiska kartan räknas som historiska kartor har även en del relativt sentida potentiella lämningar kunnat identifieras.

Lantmäteriets Nationella höjdmodell har granskats. För detta användes modellen terrängskuggning. Detta material används för att hitta anomalier i markytan som kan vara indikationer på lämningar. Främst kolbottnar efter resmilor och fångstgropar syns bra i detta material.

Genomförande av fältarbete

Metoden som använts har varit arkeologisk inventering. Uppdraget har varit att göra en utredning steg 1.

Inventering innebär en systematisk terrängrekognoscering där, förutom rent okulär besiktning, jordsond används för att bedöma t.ex. osäkra härdar och vallar runt gropar med mera. Om så behövs kan spade eller hacka användas för att t.ex. ta bort torvtäcke där man misstänker att spår efter en stenåldersboplats eller järnframställningsplats kan döljas under torven. Vid registreringen används GPS kopplad till fältdator med GIS-program. Grunddata i programmet utgörs av fornminnesregister, fastighetskarta, ortofoto, hillshadebilder (laserdata) och shapefiler med utredningsområdet.

All datainsamling sker digitalt redan i fält. Nypåträffade forn- och övriga kulturhistoriska lämningar registreras i Kulturmiljöregistret (KMR).

Om utredningen påvisar områden som kräver större arbetsinsatser i form av schaktgrävning för att avgöra ev. fornlämningsstatus eller utbredning kommer detta att föreslås i rapporten som ett område för en steg 2-utredning i samband med Länsstyrelsens prövning om tillstånd.

Alla lämningar är bedömda och beskrivna utifrån Riksantikvarieämbetets riktlinjer och praxis.

Steg 1-utredningen genomfördes under v 21 (19–22 maj) 2025 av arkeologerna Anna Engman och Annabell Fogelberg.

Utredningen utfördes så som planerat efter de layouter som levererats av uppdragsgivaren. Där terrängen var oländig (stenigt, brant eller myr) har inte hela ytorna utretts utan endast de delar där det funnits förutsättningar för lämningar.

Den totala utredda ytan var 0,75 km² och arbetstakten för den totala ytan blev ca 0,2 km² per person och dag.

Förstudiens resultat

Kända forn- och kulturlämningar i Fejmåns närhet

Det äldsta, om än indirekta, belägget på namnet Fejmån/Fejman/Feman finns i ett gränstraktat från 1273, upprättat för gränsdragningen mellan Norge och Sverige. Där omnämns ”Feimi-fiall” som torde vara benämningen på de fjäll som ligger på ömse sidor om Fejmån och som kan ha uppkallats efter ån (Larsson 1935:127ff).

Det finns få registrerade lämningar i Kulturmiljöregistret (KMR) i Fejmåns närhet. Endast en, L2000:2110 (fyndplats för slagg) ligger i direkt anslutning till ån söder om Klevmyran (fig. 2). I övrigt, om man ser till lämningar som ligger inom ca 500 meter från ån, så är de av samma karaktär och har påträffats i området där ån mynnar ut i Västerdalälven. Där finns ytterligare två fyndplatser för slagg (L2000:1539, L2000:2108) samt tre blästbrukslämningar (L2000:2083, 2084, 2085). De sistnämnda bildar tillsammans en järnframställningsplats bestående av en blästerugn, ett slagghvarp och en slaggförekomst. Ingen av lämningarna har i dagsläget antikvarisk bedömning som fornlämning. De tre blästbrukslämningarna har registrerats på 1970-talet och vid denna tid var man av uppfattningen att blästbruket i denna trakt var relativt sentida (mer om detta nedan), vilket torde vara anledningen till att de då ej bedömdes som fornlämningar utan som ”övriga kulturhistoriska lämningar”. Även fyndplats L2000:1539 har denna bedömning, medan de två andra fyndplatserna helt saknar antikvarisk bedömning. Det sistnämnda vore det korrekta för alla tre, då det gäller för samtliga tre platserna att registreringen endast baserar sig på uppgifter från personer i lokalbefolkningen – någon slaggförekomst kunde inte bekräftas vid fältbesök i samband med fornminnesinventeringen.

I Skogsstyrelsens databas Skogens pärlor finns också ett fåtal registrerade lämningar, delvis tillkomna i samband med inventeringsprojektet Skog och historia 1998. De som ligger inom samma avstånd som de ovan redovisade lämningarna från KMR består av en kojgrund (16619), en äldre färdväg (38126, 38127) samt ett sandstensbrott (16659). I övrigt finns i trakterna i denna del av Dalarna (de berörda socknarna Lima och Transtrand) framför allt ”typiska” fornlämningar man finner i skogsmarker, t.ex. strandbundna stenåldersboplatser, fångstgropar och stensättningar (fångstmarksgravar) från järnåldern, vilket visar att människor har levt och verkat i området sedan förhistorisk tid (jfr Hyenstrand 1987; Carlsson m.fl. 1998).

Fig. 2. Utredningsområdet längs Fejmån, med kända lämningar från KMR och Skogsstyrelsen markerade. Underlagskarta: Topografiska webbkartan, Lantmäteriet.

Lima och Transtrands socknar utgör en bygd där järnframställningen har haft stor betydelse under förindustriell tid. Verket "Lima och Transtrand: Ur två socknars historia" ägnas hela Band 1 åt temat myrjärn och smide (Björklund 1982). Det har tidigare antagits att det inte var förrän under 1600- och 1700-talet som myrjärnssmidet hade sin storhetstid i detta område (Pettersson 1982a; Hyenstrand 1987); från denna tid finns historiska källor som styrker järnhanterings betydelse. Under 1700-talet var den viktigaste produkten för avsalu i Lima/Transtrand-trakten lieblad, och uppgifter finns från bl.a. 1728 och 1760–1764 från Hammarsby gränstull om att stora mängder såldes på Grundsets marknad vid Elverum i Norge. I dokumenten från 1760-talet anges att 547 lispund (= ca 4,1 ton) i genomsnitt per år hade avtullats, men att "befolkningen" menade att betydligt större mängder aldrig passerade tullkammaren (Pettersson 1982c:430ff). Myrjärnssmidet fortgick fram till 1800-talets början (Pettersson 1982b:133).

Järnhanteringen har emellertid en äldre historia, vilket en arkeologisk undersökning som genomförts söder om Västra Tandö, omkring två mil söder om Hammarsbyn, har visat. ¹⁴C-dateringarna från blästplatsen indikerade att verksamheten kan ha inletts under vikingatid och pågått fram till 1300-/1400-tal. I samband med att man rekognoscerade för en lämplig utgrävningsplats inför denna undersökning daterades även material från tre andra blästplatser i Lima socken, och även de fick dateringar till vikingatid/medeltid (Carlsson m.fl. 1998:210ff). Järnframställningen var sålunda i gång vid samma tid i dessa delar av Dalarna som i de sydligare delarna av landskapet.

Ett annat utmarksbruk som har präglat regionen är säterbruket (fåboddrift) som finns belagd från 1600-talet och framåt. En av dessa sätrar, Klövsätra eller Klevsätern som den omnämns på dagens kartor, ligger i direkt anslutning till det aktuella utredningsområdet längs Fejmån. "Klyfsäter" finns omnämnd i en inventering av bl.a. fåbodar som genomfördes 1663–1664 (Lindén 1974:116;

Pettersson 1991). Sätern finns med på historiska kartor från 1800-talet (mer om historiska kartor nedan).

I inventeringen från 1663–1664 ingick även ”nybyggen, hyttor, hamrar, sågar, kvarnar, fiskerier m.m.”, och i den nämns också en kvarn i Femma (Fejmån). Den beskrevs ligga vid ”V:r Hammaren” (Lindén 1974:115), och läget torde kunna motsvara en kvarn som finns på en storskifteskarta från 1870 vid Rödhammaren (mer om denna nedan). I detta sammanhang syftar namnet ”hammare” sannolikt på en utskjutande bergsudde i åns meandrande bana (jfr Döhl 1998:12f), och ”Väster Hammaren” kan relatera till att ytterligare en likadan ”udde” finns öster om Rödhammaren vid Fejmåns utlopp i Västerdalälven – alternativt relaterar namnet till någon av de övriga åkrökarna mellan Rödhammaren och utloppet.

Skogen och timmerflottningen

Timmer har flottats på Västerdalälven åtminstone sedan år 1631. Från det året är det äldsta bevarade dokumentet som beskriver flottning under ordnade former, då Anders Mattsson inrättade flotteri i Västerdalarna. Den äldsta flottningen var kopplad till kopparhanteringen i Kopparberget i Falun. 1648 skrevs ett kontrakt mellan Stora Kopparberget och allmogen i socknarna Floda, Näs, Järna, Äppelbo och Malung. Något senare tillkom även Lima socken (Hellstrand 1980:18f). Det fanns planer redan vid 1600-talets mitt på att utsträcka flottningsleden upp till Lima, men planerna förverkligades inte vid denna tid (Hildebrand 1946:321). Sedan mitten av 1500-talet hade allmogen i Lima och Transtrand varit ålagda olika typer av vedskatter som skulle förse Kopparberget med ved. Det finns dock inga skriftliga belägg på att denna skatteved högs inom socknarna, sannolikt vandrade man ned och utförde sina skatteskyldigheter i närheten av bergverken (Kardell 1991:135, med referenser).

Det finns uppgifter om ”olaglig” timmeravverkning och flottning från sent 1700-tal fram till mitten av 1800-talet i Lima och Transtrands socknar, men då i de västligaste delarna varifrån timret kunde transporteras till Klarälven (Kardell 1991:138). Kring 1800-talets mitt kom den stora expansionen inom skogsindustrin. På 1840-talet upphävdes de kol- och vedprivilegier som hade givit Bergslaget och bruken ensamrätt till stora skogsområden. 1849 upphörde England med tullsystemet som tidigare hade omöjliggjort import av trävaror från Sverige. Storskiftet, som i det aktuella området genomfördes 1870, gav markägarna nya möjligheter till skogsaffärer (Hellstrand 1980:25). Den stora framstötten med flottning i övre Västerdalarna skedde därför i perioden 1870–1875 efter att avverkningar kom i gång på de skiftade skogarna i Lima och Transtrand. 1872 såldes avverkningsrätten under 50 år framåt på Lima och Transtrands socknars allmänningar, som vid denna tid hade fått benämningen besparingsskogar vilket de kallas än idag, på offentlig auktion (Hellstrand 1980:51ff). 1874 strömmrensades Västerdalälven ovan Lima rå, några år senare rensades Äran och Alman. Fejmån blev föreslagen till allmän flottled efter en syn den 5 augusti 1880, man planerade då att utfloatta 100 000 stockar under 15 år framåt till en kostnad av 18,1 öre/stock (Kardell 1991:156; se även Boëthius 1922:121).

Flottningen bedrevs på Dalävarna fram till den gradvisa avveckling som påbörjades på 1950-talet och avslutades 1972, Västerdalälven slutfloattades 1970 (Hellstrand 1980:175; Kardell 1991:169).

Skyddade kulturmiljöer

Området berörs inte av några riksintressen för kulturmiljövården eller rennärningen. Inga samebyar nyttjar dessa trakter för renbete.

Historiska kartor

Det finns tyvärr inga storskaliga kartor över det aktuella området som är äldre än storskifteskartorna från 1870. Fejmån finns karterad på översiktliga kartor från slutet av 1700-talet, men de innehåller ingen detaljerad information om företeelser som går att lokalisera i dagens terräng. På en topografisk karta över Västerdalälven från 1790 finns två kvarnar karterade vid Fejmån, men de är endast schablonmässigt inlagda (figur 3). Värt att notera är dock att kartan anges visa ”Wester-Dale-Elfvén, ifrån Lima Kyrkia til Tårsång, hwartil och lagde äro Runn med Fahlus stad och det til Stora Kopparbergets Grufva hörande Siöar, Dammar och Vattuledningar” (Riksarkivet, kartakt SE/KrA/0400/20/019). Fejmån ingick alltså vid denna tid i de vattensystem som tillhörde gruvan i Kopparberget, även om flottning inte hade påbörjats.

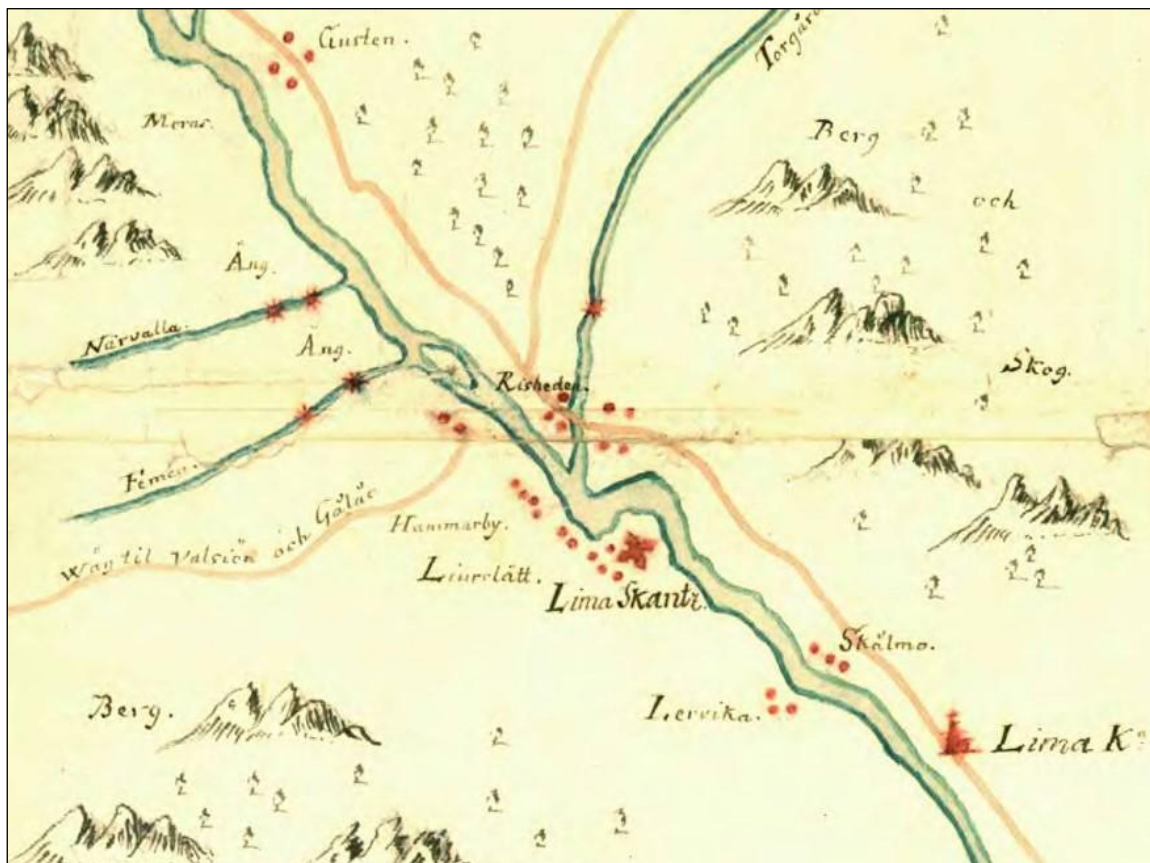

Fig. 3. Utsnitt ur topografisk karta från 1790 över Västerdalälven med sjöar och vattendrag tillhörande Stora Kopparbergets gruva, med Fejmån ("Femen") inlagd. De två röda stjärnorna markerar kvarnar. Akt SE/KrA/0400/20/019 från Riksarkivet.

På en sockenkarta från 1866 (Lantmäteriet akt 20-LIM-47) finns Klöfsätra fåbod översiktligt karterad, men inga övriga bebyggelselägen eller anläggningar för andra verksamheter. På de mer detaljerade storskifteskartorna från 1870 finns dock fler uppgifter. Kartor som berör den aktuella sträckningen finns dels över inägomarken till Norra och Södra Hammarsbyn i öster mot Västerdalälven (lantmäteriakter 20-LIM-33 och 20-LIM-34), samt över Lima sockens skogsmarker (akt U26-1:7 sid. 25 och 31). På kartan över Södra Hammarsbyns utskifte, som ligger norr om Norra Hammarsbyn vid åbågen ut mot Västerdalälven, finns en sågplats med tillhörande byggnader och konstruktioner karterad (figur 4). På kartor över Norra Hammarsbyn finns enstaka byggnader karterade något längre västerut längs ån, bl.a. två kvarnar (figur 5) som torde kunna

motsvara de schematiskt inlagda kvarnarna på 1700-talskartan i figur 2. Den västligast belägna av dem ligger vid "Röhammaren", som kan motsvara den ovan nämnda västra hammaren vid vilken det låg en kvarn på 1660-talet.

På de mer översiktliga utmarkskartorna från storskiftet finns sågen och de två kvarnarna markerade, och även ytterligare en sågplats direkt väster om den västra kvarnen. Ytterligare anläggningar som har karterats är ett stenbrott längre uppströms, samt fåbodvallen Klöfsätra (figur 6).

Fig. 4. Sågverket tillhörande Södra Hammarsbyn vid Fejmåns utlopp i Västerdalälven. Utsnitt ur akt 20-LIM-33 från år 1870.

Fig. 5. Kvarnar tillhörande Norra Hammarsbyn omkring en kilometer väster om Fejmåns utlopp i Västerdalälven. Utsnitt ur akt 20-LIM-34 från år 1870.

Fig. 6. Fäbodvallen Klövsätra. Utsnitt ur storskifteskarta U26-17:t sid. 31 från år 1870.

Tidigare inventeringar längs Fejmån

De redan beskrivna lämningarna i Kulturmiljöregistret har registrerats i samband med fornminnesinventering 1973, och lämningarna i Skogens pärlor är registrerade 1998 resp. 2007. I övrigt finns det från området uppgifter om möjligen intressanta kulturmiljöer samt

flottningsrelaterade konstruktioner i och längs Fejmån, framtagna i samband med inventeringar som gjorts inför planerade återställande åtgärder i vattendraget. Ett äldre material är framtaget i början av 1980-talet av Dalälvens flottningsförening och förvaras på länsstyrelsen i Dalarnas län. Ett annat underlagsmaterial har framtagits av Malung-Sälens kommun inför de kommande arbetena. Inventeringarnas resultat beskrivs inte i sin helhet här, men används som underlag vid 2025 års utredning i fält. Registreringarna består av en blandning av uppgifter om lämningar som kvarligger sedan flottningsens tid (t.ex. dammvallar, ledarmar), företeelser som stänger av passager (blocksamlingar o. dyl.), redan genomförda rensningsåtgärder samt möjligen intressanta kulturmiljöer/lämningar. De sistnämnda, samt vissa av de registrerade flottningsrelaterade lämningarna, redovisas nedan i genomgången av möjliga kulturhistoriskt intressanta lämningar.

Indikationer på möjliga lämningar

Genomgången av arkivmaterial och andra underlag har genererat 32 indikationer på möjliga forn- eller övriga kulturhistoriska lämningar längs den aktuella sträckan. Till denna siffra tillkommer ytterligare möjliga flottningsrelaterade lämningar i underlagen från Dalälvens flottningsförening och Malung-Sälens kommun, där det inte alltid framgår vad registreringarna i materialet avser – dessa besiktigades på plats i fält. Lämningarna redovisas i figur 6 samt tabell 1 nedan. Vad gäller möjliga forn lämningar så är det framför allt eventuella blästplatser samt fåboden Klövsättra som säkert faller in under denna kategori, och med stor sannolikhet de två kvarnarna. Möjligen är även anläggningar som sågar, stenbrott och bebyggelse som förekommer på 1870 års storskifteskartor anlagda före 1850, men då inga säkra belägg finns på detta kan de inte registreras som forn lämningar. Samma gäller flottningslämningarna, då flottningen på Fejmån startade tidigast 1880.

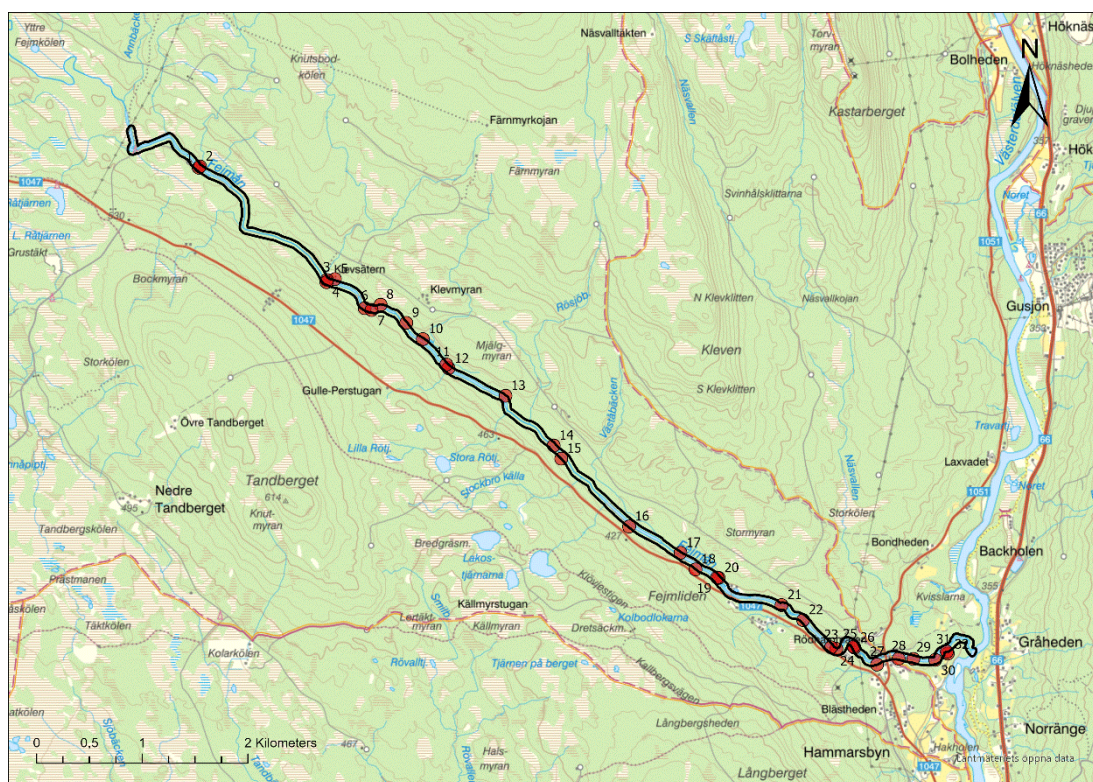

Fig. 7. Utredningsområdet längs Fejmån, med indikationer på möjliga lämningar markerade. Underlagskarta: Topografiska webbkartan, Lantmäteriet.

Tabell 1. Sammanställning av indikationer på möjliga forn- eller övriga kulturhistoriska lämningar.

Nr	Typ	Beskrivning	Referens
1	Brofäste	Intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering, synligt på historiskt ortofoto	Underlag från Malung-Sälens kommun, Historiskt ortofoto 1960
2	Brofäste	Intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering, synligt på historiskt ortofoto	Underlag från Malung-Sälens kommun, Historiskt ortofoto 1960
3	Bro/dämme?	Bro eller dämme över ån vid Klevsättern (Klövsätra fäbod) synlig på historiskt ortofoto	Historiskt ortofoto 1960
4	Huggen sten	"Hugget med armeringsjärn", intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
5	Fäbod	Klövsätra, äldsta belägg 1663–1664	Lindén 1974, Pettersson 1991, Sockenkartan 1866 (20-lim-47), Storskifteskarta 1870 (U26:17 s. 31)
6	Huggen häll?	Block med raka kanter, uppgift från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
7	Ledare	Uppgift från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
8	Fossil åker	Åkermark till Klövsätra, äldsta belägg 1633–1634	Sockenkartan 1866 (20-lim-47), Storskifteskarta 1870 (U26:17 s. 31)
9	Namn, Blästan	Namn som indikerar blästplats på ekonomisk karta	Ekonomisk karta 1976 (14D3c)
10	Slaggförekomst	Uppgift om fynd av slagg i KMR	KMR L2000:2110
11	Stensamling	Markerad som intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering, saknar beskrivning	Underlag från Malung-Sälens kommun
12	Dämme?	Dämme el. dyl. över ån synligt på historiskt ortofoto	Historiskt ortofoto 1960
13	Uppschantat material, plats för industri?	Intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
14	Ledare	Uppgift från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
15	Stenbrott, samfällighet	Stenbrott på storskifteskarta, samfällighet på ekonomisk karta	Storskifteskarta 1870 (U26:17 s. 25), Ekonomisk karta 1976 (14D3c)
16	Stensamling	Markerad som intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering, saknar beskrivning	Underlag från Malung-Sälens kommun
17	Namn, Blästan	Namn som indikerar förekomst av en blästplats. Ej på lantmäterikartor men på småskalig karta i Matsson 1982.	Matsson 1982, s. 451. Osäkert läge, kan vara längre ifrån ån
18	Gammal körväg? Relikt strandlinje?	Intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
19	Ledare	Uppgift från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
20	Husgrund	Intressant kulturmiljö i underlag från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
21	Dämme?	Dämme el. dyl. över ån synligt på historiskt ortofoto	Historiskt ortofoto 1960
22	Anläggning?	Kvadratisk nedgrävning synlig i terränglutning (laserdata)	Lantmäteriets höjdmodell
23	Ledare	Uppgift från tidigare inventering	Underlag från Malung-Sälens kommun
24	Såg, samfällighet	Sågplats på storskifteskarta, samfällighet på ekonomisk karta	Storskifteskarta 1870 (U26:17 s. 31), Ekonomisk karta 1976 (14D3c)

Nr	Typ	Beskrivning	Referens
25	Dämme	Dämme vid kvarn på storskifteskarta	Storskifteskarta 1870 (20-lim-34)
26	Kvarn, samfällighet	Kvarn på storskifteskartor samt troligen på topografisk karta från 1790, samfällighet på ekonomisk karta. Kan vara den som nämns 1663–64	Storskifteskartor 1870 (20-lim-34b, U26:17 s. 25), Ekonomisk karta 1976 (14D3c), topografisk karta 1790 (SE/KrA/0400/20/019), Lindén 1974
27	Kvarn, samfällighet	Kvarn på storskifteskarta, sannolikt samma plats som samfällighet på ekonomisk karta och kvarn på topografisk karta från 1790	Storskifteskartor 1870 (20-lim-34, U26:17 s. 31), Ekonomisk karta (14D3d), Topografisk karta 1790 (SE/KrA/0400/20/019)
28	Husgrund	Byggnad på storskifteskarta	Storskifteskarta 1870 (20-lim-34)
29	Ledare	Uppgift från tidigare inventering	Underlag från Länsstyrelsen/Dalälvens flottningsförening
30	Ledare	Uppgift från tidigare inventering	Underlag från Länsstyrelsen/Dalälvens flottningsförening
31	Ledare	Ledarm vid sågplats på storskifteskarta	Storskifteskarta 1870 (20-lim-33)
32	Såg	Sågplats på storskifteskarta, samfällighet på ekonomisk karta	Storskifteskarta 1870 (20-lim-33), Ekonomisk karta 1976 (14D3d)

Fältarbete

Genomförandet av fältarbetet finns beskrivet under *Genomförande av fältarbetet*.

Vid fältarbetet har samtliga äldre registreringar reviderats och vid behov har geometrier, beskrivningar och bedömningar ändrats utifrån de i dag rådande instruktionerna från Riksantikvarieämbetet. Då både lagstiftningen och hur man ska tolka denna har förändrats sen området fornminnesinventerades så har dessa lämningar fått uppdaterad information.

Samtliga indikationer och tips som framkom under förstudien har också besökts och beskrivits och bedömts efter rådande instruktioner. Alla geometrier är inlagda med hjälp av GPS.

Det fanns en registrering inom området innan fältarbetets påbörjades, L2000:2110, fyndplats. Den har reviderats och uppdaterats i Kulturmiljöregistret.

Majoriteten av lämningarna är fotograferade. Bilder redovisas i bilaga 1.

Fältresultat

Till den sedan tidigare kända lämningen inom området tillkom efter fältarbetet 39 lämningar. Av dessa bedömdes ingen vara fornlämning, 1 möjlig fornlämning, 37 övriga kulturhistoriska lämningar och 2 ingen antikvarisk bedömning.

Den möjliga fornlämningen (L2025:3528) är en fäbodvall som finns belagd från 1600-talet men det finns inga synliga lämningar på vallen som är så gamla idag.

Två lämningar har bedömts inte ha någon antikvarisk bedömning, en fyndplats (L2000:2110) som är en uppgift om och inga lämningar har återfunnits samt en kvarn (L2025:3374) som finns nämnd på en karta men i dag finns inga lämningar efter kvarnen på platsen.

Fyndplatsen består av en uppgift om slaggförekomst men den har inte återfunnits, vare sig vid utredningen 2025 eller vid tidigare fältbesök.

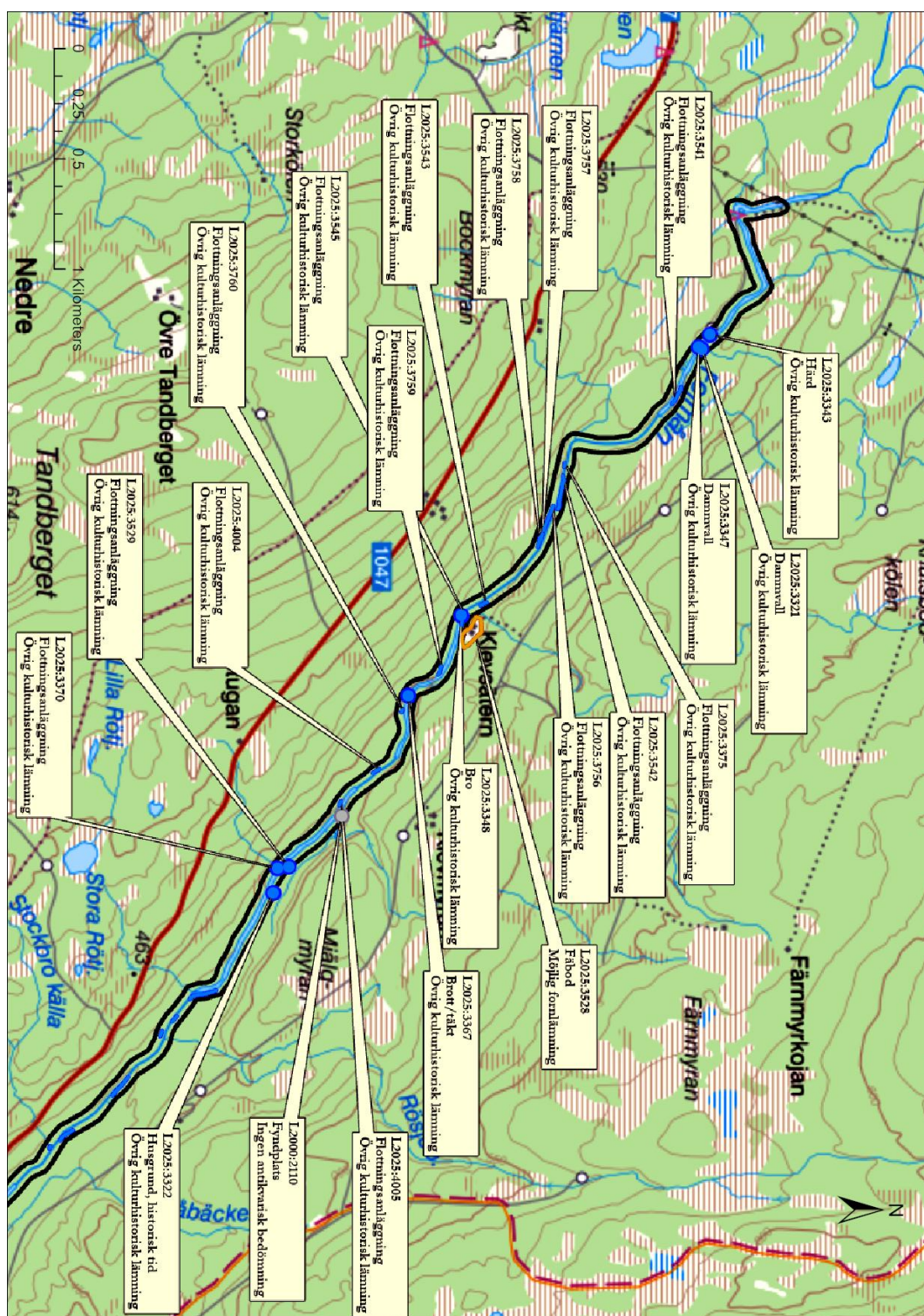

Fig. 8. Översikt över samtliga lämningar i områdets nordvästra del. Underlagskarta: Topografiska webbkartan, Lantmäteriet.

Många av linjeobjekten är rensvallar av olika slag som ibland även fungerat som ledarmar. Alla dessa är enkla i sin konstruktion och innehåller bara sten. Samtliga är diffusa i sin konstruktion då det handlar om sten som rensats bort från själva å-fåran och det visuella intrycket är minimalt i dag. De flesta är bara 0,1 till 0,3 m höga och ofta övermossade eller övertorvade vilket gör att de inte är synliga som större ledarmar med träkistor och kilstensmurar kan vara. Då dessa inte är äldre än sent 1800-tal och framåt har samtliga bedömts som övriga kulturhistoriska lämningar.

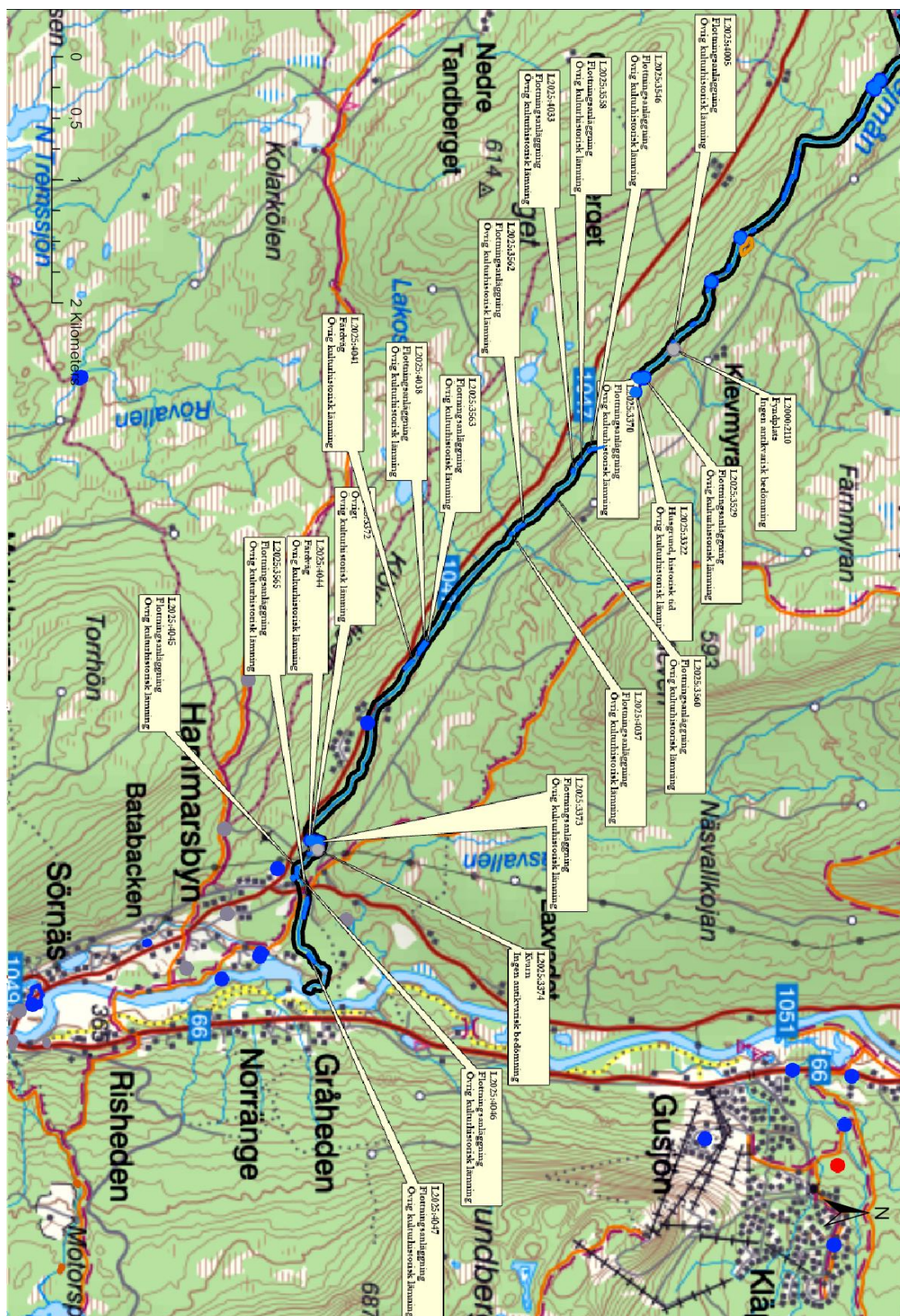

Fig. 8. Översikt över samtliga lämningar i områdets sydöstra del. Underlagskarta: Topografiska webbkartan, Lantmäteriet.

Samtliga lämningar efter flottningen är idag svåra att se och det är svårt att utifrån det som finns kvar bilda sig en uppfattning om hur flottningen faktiskt har påverkat vattendraget en gång i tiden.

På två platser finns det uppgifter om kvarnar och på den ena platsen finns dammvallarna kvar (2025:4048) men på den andra finns det idag inga synliga lämningar efter en kvarn (L2025:3374). Då båda dessa finns på kartor från andra halvan av 1800-talet så har bedömningarna blivit övrig kulturhistorisk lämning och ingen antikvarisk bedömning.

Tabeller på samtliga lämningar hanterade i uppdraget

Tabellerna är fördelade på geometrityp och omfattar samtliga lämningar som hanterats i uppdraget oavsett om det är nyfynd eller äldre registreringar. Den som har ett RAÄ-nummer är den äldre registreringen.

Tabell över samtliga punktojekt som hanterats i uppdraget

Lämningnummer	RAÄ-nummer	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
L2025:3347		Dammvall	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3348		Bro	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3343		Härd	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3367		Brott/täkt	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3370		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3372		Övrigt	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3373		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3374		Kvarn	Ingen antikvarisk bedömning
L2025:3322		Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3529		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3321		Dammvall	Övrig kulturhistorisk lämning
L2000:2110	Lima 278:1	Fyndplats	Ingen antikvarisk bedömning

Tabell över samtliga linjeobjekt som hanterats i uppdraget

Lämningsnummer	RAÄ-nummer	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
L2025:3375		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3756		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3757		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3758		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3759		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3760		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4005		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4004		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4033		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4044		Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4045		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4046		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4037		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4038		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4047		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:4041		Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3565		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3563		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3562		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3560		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3558		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3546		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3545		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3543		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3541		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3542		Flottningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning

Tabell över samtliga ytojekt som hanterats i uppdraget

Lämningsnummer	RAÄ-nummer	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
L2025:4048		Kvarn	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:3528		Fäbod	Möjlig fornlämning

Sammanfattning och analys av fältarbetet

Inför fältarbetet fanns det ett antal indikationer på att det skulle finnas fler lämningar i området. Till att börja med så brukar det vid utredningar tillkomma ett antal lämningar då en utredning sker med en lägre arbetstakt än en fornminnesinventering så som de gjordes fram till början av 2000-talet. I det här fallet ökade antalet lämningar från 1 till 40.

Då syftet med utredningen var att inventera de flottningslämningar som fanns utefter ån är majoriteten av lämningar just flottningslämningar. Ledarmar och rensvallar är den vanligaste förekommande lämningstypen. Utöver detta så finns det uppgifter om slaggförekoster och kvarnar inom området som fått bedömningen ingen antikvarisk bedömning då det är just uppgift om lämningar. En kvarn och en fåbod har återfunnits i terrängen och även dammvallar, färdvägar, brott och täkt finns bland lämningstyperna och de flesta är kopplade till flottningen på ett eller annat sätt.

Det finns inga bekräftade fornlämningar inom området då det inte går att hitta historiska källor (kartor eller uppteckningar) som kan verifiera att lämningarna är tillkomna före år 1850. Flottningen i Fejmån kan bara beläggas så långt tillbaka som år 1880.

De lämningar som återfanns var av den typen som man kunde förvänta sig i detta område och när man utreder en så pass liten yta.

Fortsatta åtgärder

De platser där det skulle finnas fog för ytterligare utredningar är i anslutning till fåboden (L2025:3528) och fyndplatsen (L2000:2110). Detta för att kunna bekräfta eller utesluta att det faktiskt finns fornlämningar där som inte går att se med blotta ögat i dag. Fåboden ligger till största del utanför utredningsområdet men den kan ligga så till att man behöver använda sig av den ytan för att transportera ner maskiner till ån och då kan det finnas ett behov av en steg 2-utredning. Då det finns belägg för fåbodvallen från 1600-tal men inga synliga lämningar i dag skulle ytterligare utredningar kunna påvisa äldre lämningar under de nuvarande och/eller mindre kulturlager. Det samma gäller för fyndplatsen, den ligger dessutom inom utredningsområdet och det kan då finnas risk för att den eventuella fornlämningen kan komma till skada. En uppgift om slaggg kan innebära att det finns en järnframställningsplats i närområdet som inte syns i dag men som skulle gå att se om man, till exempel, banade av området.

De ovanstående platserna anser Jamtli att det kan finnas fog för ytterligare utredning av om det i det fortsatta arbetet visar sig att man behöver nyttja de områdena för att kunna genomföra vattenåtgärderna.

Bedömning av miljöernas känslighet inför planerade vattenåtgärder

I Riksantikvarieämbetets skrift, *Kulturmiljöers känslighet - Metod för att bedöma kulturmiljöers känslighet i samband med vattenvårdsåtgärder som innebär fysiska miljöanpassningar vid sjöar och vattendrag*, beskrivs hur kulturmiljöer ska bedömas utifrån olika kriterier i samband med att man behöver göra vattenåtgärder. Bedömningarna ska göras utifrån kulturmiljöns kontext och sammanhang samt påvisa vilka värden kulturmiljöerna har och hur de kommer att påverkas vid ett eventuellt ingrepp.

För den här delen av Fejmn kommer här en analys av hur miljön kommer att påverkas av vattenvårdande åtgärder. De objekt som kommer värderas är det som är kopplade till flottningen övriga lämningar behandlas under kapitlet *Fortsatta åtgärder*.

Kulturmiljöns kontext

Övergripande beskrivning

Skogsälvsområde i moränmark med bergshöjder i anslutning till fjällområden. I älvdalgången delvis sedimentmarker. Övervägande skogsmark med inslag av jordbruksmark, företrädes vis i de östliga delarna. Medelstort vattendrag med mindre tillströmmande vattendrag från skogsområdena.

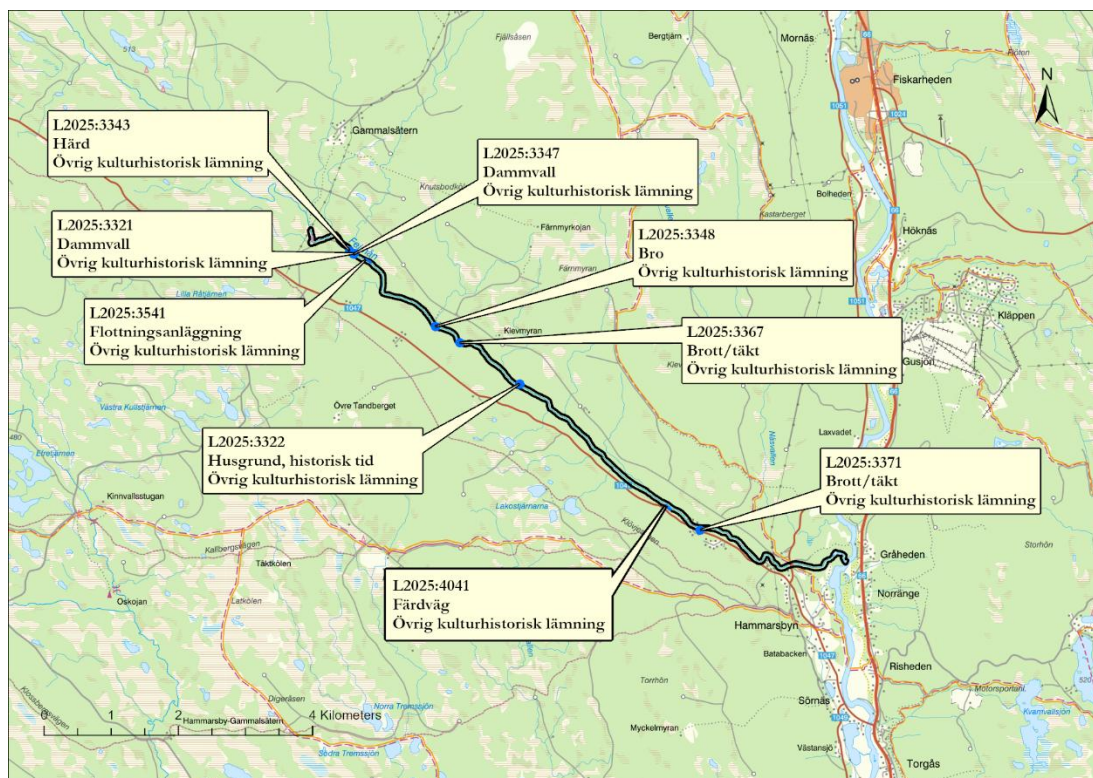
Miljöbeskrivning

Slingrande älvsträcka med forsande vatten genom ett utpräglat skogslandskap. Åns huvudfåra är ca 2 mil lång och bildar tillsammans med alla biflöden ett större avrinningsområde. Den berörda sträckningen nu är ca 1 mil lång. Längs med åsträckan finns insprängt i skogslandskapet en del fritidsboende och i de östra delarna jordbruksmarker där ån även passerar i utkanten av byn Hammarsbyn.

Ån har tidigare rensats från sten och olika konstruktioner har byggts för att skapa transportleder på vatten för timmer. Under perioden 1880 till 1970 har flottning bedrivits i Fejmn. Olika vattenvårdande åtgärder har sedan flottningen lades ner 1970 genomförts och idag är å-fåran inte längre fri från sten och andra hinder.

Beståndsdelar

Nedan beskrivs de lämningar som är kopplade till flottningen i området. Det kulturhistoriska värdet och hur det tänkta vattenåtgärderna påverkar lämningarna anges vid varje enskild lämning. Överlag gäller dock att de åtgärder som planeras kommer att påverka de lämningar som idag finns kvar men då det sammantagna kulturhistoriska värdet och läsbarheten av de sentida flottningslämningarna får anses vara lågt finns inget behov av att anpassa åtgärderna utifrån bevarandet av lämningarna.

Figur 9. Karta med de nedan utpekade flottningslämningarna. Underlagskarta: Topografiska webbkartan, Lantmäteriet.

1. *Delvis återställd åfåra.* Stenar har redan lagts tillbaka i å-fåran längs med hela sträckningen.

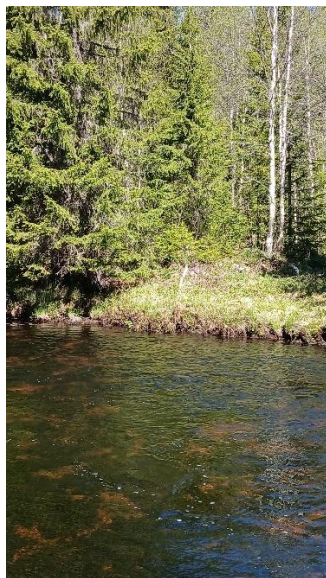

2. *Rensvallar.* Utefter hela sträckan finns mer eller mindre synliga rensvallar längs med åkanten. Ibland har dessa även fungerat som ledarlar. Samtliga rensvallar är troligen sentida och det visuella intrycket är ringa då de är låga och ibland knappt synliga. Dessa är troligen upptagna med maskin och lagda med skopa i åkanten och det kulturhistoriska värdet får anses lågt. Vid vattenåtgärder kan delar av rensvallarna tas bort för att öppna

eller stänga vattenflöden utan att det påverkar det kulturhistoriska värdet nämnvärt. Inte heller det visuella intrycket påverkas nämnvärt.

3. *Dammvall*. L2025:3321 och L2025:3347. Naturliga ihoplagda stenar som bildar en dammvall. Inga träkonstruktioner kvar. Rester av dammvallen finns på båda sidor av ån. Då det inte finns några träkonstruktioner kvar och vallen i dag inte har någon avstängande funktion kvar är det kulturhistoriska värdet lågt. Att ta bort eller köra på lämningen bör dock undvikas i den mån det går, men det kulturhistoriska- och visuella värdet påverkas inte nämnvärt av att lämningen tas bort så vid behov kan det göras.

4. *Husgrund, historisk tid*. L2025:3322. Husruin, troligen flottarkoja eller annan byggnad kopplad till flottningen. Inrasat tak med delvis intakta väggar. Ett dass står i anslutning

till ruinen. Troligen sentida och belägen en bit från vatten så den borde inte beröras av de tänkta vattenåtgärderna. Den är dessutom väl synligt i terrängen och av den anledningen enkel att ta hänsyn till om arbetsvägare dras i anslutning till husruinen. Det kulturhistoriska värdet är lågt.

5. *Färdväg*. L2025:4041. Ca 90 m lång basväg som går utefter ån och fortsätter troligen utanför området men synbarheten försvinner ett tag i anslutning till områdesgränsen. Vägen är inte uppbyggd eller anlagd med diken. Det är osäkert om den har med flottningen att göra eller är en basväg för skogsavverkning men den går ner mot vattnet. Det kulturhistoriska värdet är lågt då vägen i sig inte kan ge mer information och den inte med säkerhet kan kopplas till flottningen. En väg av detta slag ute i ren skogsmiljö skulle tolkas som en del av det moderna skogsbruket och inte anses vara en kulturhistorisk lämning. Att ta bort eller köra på lämningen bör dock undvikas i den mån det går, men det kulturhistoriska- och visuella värdet påverkas inte nämnvärt av att lämningen tas bort.

Bild saknas helt

6. *Brott/täkt*. L2025:3371 och L2025:3367. Två tydliga och lite större stenbrott åter fanns utefter ån men det finns ytterligare platser där man troligen har tagit sten men där det inte är tydliga brottytor. Då stenbrotten är sentida och i sig ingen konstruktion med en tydlig koppling till en specifik verksamhet utan är spontant uppkomna vid ett behov av sten eller att ta sig fram. Av den anledningen får det kulturhistoriska värdet anses vara lågt. Då lämningarna består av sten i stenig/bergig terräng är det låg sannolikhet att de kommer påverkas av vattenåtgärderna. Att ta bort eller köra på lämningen bör dock undvikas i den mån det går, men det kulturhistoriska- och visuella värdet påverkas inte nämnvärt av att lämningen tas bort.

7. *Bro*. L2025:3348. Osäker lämningstyp men på platsen finns bearbetad sten och armeringsjärn. På äldre flygbilder syns en bro/läns/dammvall på platsen. Då lämningstypen är osäker och de lämningar som finns på platsen är sporadiska får det kulturhistoriska värdet anses vara lågt. Lämningarna skulle kunna ha hamnat där och bara vara delar av något som funnits på annan plats även om flygbilderna tyder på att det varit något på platsen tidigare.

8. *Härd*. L2025:3343. Uppbyggd av sten och troligen kopplad till flottningen. 1 m i diameter och 2 dm hög. Lämningen får i sammanhanget anses vara av lågt kulturhistoriskt värde. De åtgärder som planeras kommer att påverka de lämningar som idag finns kvar men då det sammantagna kulturhistoriska värdet och läsbarheten av de sentida flottningslämningarna får anses vara lågt. Att ta bort eller köra på lämningen bör dock undvikas i den mån det går, men det kulturhistoriska- och visuella värdet påverkas inte nämnvärt av att lämningen tas bort.

De olika beståndsdelarna har alla ett funktionellt samband.

Kulturhistoriskt sammanhang

Fejmåns flottled är en rest av den storskaliga flottningsepoken som tog sin början under mitten av 1800-talet för att nå sin höjdpunkt under första halvan av 1900-talet innan den sakta men säkert avtog för att helt försvinna 1970. Vattendragen rensades från sten för att enklare kunna transportera timret ner till bruken och sågverken. De större flottlederna var de första att nyttjas men när skogen behövde plockas ut allt längre från de stora vattendragen kom även de mindre biflöden att rensas och användas som flottningsleder.

Typ av värde

I och med användandet av vattendraget som flottningsled har det påverkats kraftigt. De idag synliga lämningarna torde vara endast en del av det som en gång fanns. Då vattendraget genomgått olika typer av återställande efter att flottningen lades ner finns inte mycket kvar som visar på flottningsepoken i området.

Sammanfattning känslighet

De olika i detta kapitel beskrivna lämningarna har alla ett funktionellt samband men de saknar ett visuellt samband. Då flottleden redan tidigare varit föremål för återställning så har det visuella intrycket av flottningsverksamheten redan påverkats så mycket att det kan vara svårt för ett otränat öga att se att detta är något annat än en helt vanlig å. Bedömningen av områdets känslighet för ytterligare förändring blir på grund av detta svår. De lämningar som idag finns kvar är till största delen rensvallar som knappt är synliga och de visar inte hur pass stor påverkan på vattendraget flottningen faktiskt utgjorde. Då lämningarna är likartade och visuellt svåridentifierade fyller de ingen stor funktion i att förstå vattendraget som en del av ett större flottledssystem.

Typ av påverkan – förslag på vattenvårdsåtgärder

Vattenvårdsåtgärderna kommer bestå av att återföra så mycket av det rensade materialet som är tekniskt möjligt till befintlig fåra. Detta för att höja den så kallade basnivån på vattnet och få tillbaka kontakten med strandzonen som vallarna idag stänger av. Vidare kommer dämmen som stänger av sidofåror att öppnas upp/rivas och vattendraget på så vis automatiskt breddas på vissa sträckor. Arbetet görs med maskin som transporterar sig i vattendraget förutom längs de tillfartsvägar som behövs för åtkomst.

Dessa åtgärder innebär att många av de lämningar som idag finns utefter ån inte kommer att finnas kvar. Påverkan på lämningarna får i och med det anses vara stor.

Diskussion känslighet, påverkan och anpassning av åtgärder

De flottningslämningar som finns utefter vattendraget får anses ha ett lågt kulturhistoriskt värde då de inte längre ger en bild av hur flottningen har bedrivits i området och hur vattendraget påverkats av den verksamheten. De flesta synliga lämningar efter den tidiga flottningen (sent 1800-tal) verkar ha tagits bort i ett tidigare skede.

Det är inte ovanligt att flottningslämningar över tid byggs om och förändras vilket gör att det i botten av sentida lämningar kan finnas rester kvar av äldre konstruktioner. I detta fall är det mindre troligt då samtliga lämningar är små och låga till sin karaktär och sannolikheten att det ska finnas något under dem är låg.

Det viktiga när det handlar om att bevara en flottningsmiljö som denna är att bevara läsbarheten i landskapet och skapa en förståelse för miljön. Av det som finns kvar idag finns inga lämningar som bidrar till detta i någon större utsträckning.

De åtgärder som planeras kommer att påverka de lämningar som idag finns kvar men då det sammantagna kulturhistoriska värdet och läsbarheten av de sentida flottningslämningarna får anses vara lågt finns inget behov av att anpassa åtgärderna utifrån bevarandet av lämningarna.

Administrativa uppgifter

Jamtli's diarienummer:	F5CC 3/2024
Uppdragsgivare:	Malung-Sälens kommun
Socken:	Lima
Kommun:	Malung-Sälen
Län:	Dalarna
Fälttid:	20250520-20250521
Personal:	Förstudie: Kristina Jonsson. Fältarbete: Anna Engman och Annabell Fogelberg
Undersökt yta/volym:	0,75 km ²
Läge och koordinater:	Centralt i området N 6766548 E 405221
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Registrerade lämningar:	Se tabeller i rapporten
Dokumentationsmaterial:	Allt material förvaras på Jamtli

Referenser

Tryckta källor

Björklund, S. (red.) 1982. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 1. Myrjärn och smide*. Malung.

Boëthius, G. 1922. Dalarnas samfärdsmedel. Från äldsta tider intill våra dagar. *Dalarnas hembygds-förbunds tidskrift* 1922, årg. 2, häft. 3, s.100–128.

Carlsson, E., Kettis, E. & Magnusson, G. 1998. Järnhantering och bebyggelse i Lima och Transtrand. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 4*, s. 191–244. Malung.

Döhl, I. 1998. Ortnamn i Lima–Transtrand. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 4*, s. 9–36. Malung.

Hellstrand, G. 1980. *Flottningen i Dalälven. Utveckling, teknik, organisation*. Malung.

Hildebrand, K-G. 1946. *Falu stads historia 1641–1687*. Uppsala.

Hyenstrand, Å. 1987. Forntid i ett gränsland. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 2*, s. 109–166. Malung.

Kardell, L. 1991. En skogshistorisk skiss. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 3* (red. T. J-E Pettersson), s. 103–182. Malung.

Larsson, H. L. 1935. Brostnarhålla. *Dalarnas hembygdsbok. Dalarnas Fornminnes och Hembygds Förbunds Årsskrift* 1935, s. 113–163. Falun.

Lindén, B. 1974. *1663–64 års inventering av fåbodar och nybyggen, hyttor, hamrar, sågar, kvarnar, fiskerier m.m. inom Kopparbergs län, enligt i 1663 års jordebok intagna originalförteckningar, med kommentarer och register*. Skrifter utgivna genom Ortnamnsarkivet i Uppsala, Ser. C: nr 1. Uppsala.

Matsson, N. H. 1982. Myrjärn och smide i ortnamn, språk och folktro. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 1. Myrjärn och smide*, s. 446–462. Malung.

Pettersson, T. J-E. 1982a. Källmaterial och redigering. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 1. Myrjärn och smide*, s. 15–25. Malung.

Pettersson, T. J-E. 1982b. Myrjärnshanteringens storhetstid och nedgång. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 1. Myrjärn och smide*, s. 122–137. Malung.

Pettersson, T. J-E. 1982c. Produktion och avyttring. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 1. Myrjärn och smide*, s. 425–445. Malung.

Pettersson, T. J-E. 1991. Säterbruk särskilt under 1600- och 1700-talen. *Lima och Transtrand. Ur två socknars historia, 3* (red. T. J-E Pettersson), s. 647–713. Malung.

Digitala källor

Lantmäteriet. Lantmäterimyndigheternas arkiv, Lantmäteristyrelsens arkiv.
[<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>]

Riksarkivet. Sveriges Topografiska kartor. Akt SE/KrA/0400/20/019, 1790.
[<https://sok.riksarkivet.se/nad?postid=Arkis+d6d2e0a2-0320-48ec-8d3e-1caa6296feec&prependUrl=%2fnad&vol=n%2cn&s=Balder>]

Riksantikvarieämbetet. Kulturmiljöregistret. [<https://app.raa.se/open/fornsok/>]

Skogsstyrelsen. Skogens pärlor. [<https://www.skogsstyrelsen.se/skogensparlor>]

Bilagor

Bilaga 1 Fotografier

Samtliga bilder är tagna av Anna Engman och Annabell Fogelberg.

L2025:3756. Flottningsanläggning, rensvall. Bild tagen mot NV.

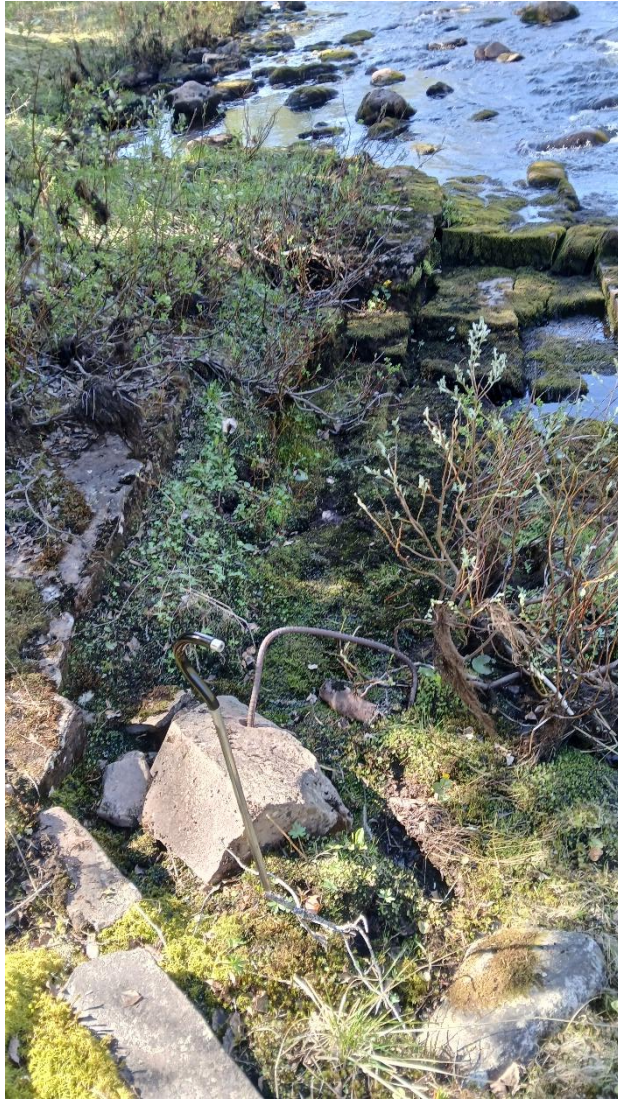
L2025:3757, Flottningsanläggning, rensvall. Bild tagen mot SÖ

L2025:3343, Hård

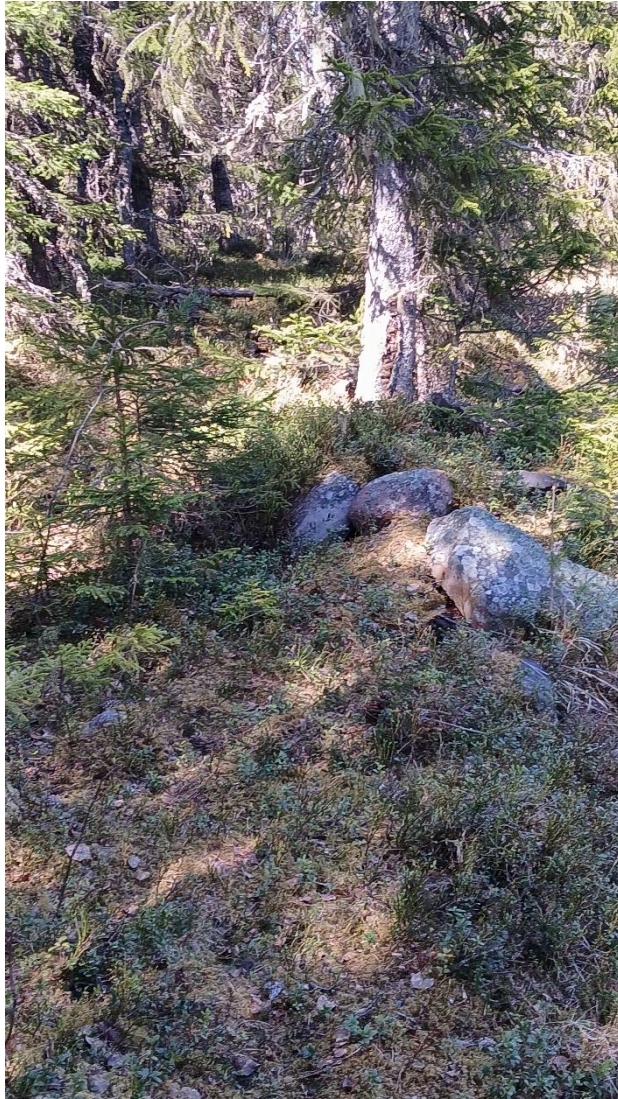
L2025:3321, Dammvall. Bild tagen mot NÖ.

L2025:3348, Bro. Bild tagen mot NV.

L2025:3367, Brott/täkt. Bild tagen mot SV.

L2025:3347, Dammvall. Bild tagen mot SV.

L2025:3322 Husgrund, historisk tid. Bild tagen mot SV.

L2025:3528 Fäbod. Bild tagen mot NV.

L2025:3542 Flottningsanläggning. Bild tagen mot V.

L2025:3541 Flottningsanläggning. Bild tagen mot VSV.

L2025:3545 Flottningsanläggning. Bild tagen mot V.

L2025:3543 Flottningsanläggning. Bild tagen mot NNV.

L2025:3563 Flottningsanläggning. Bild tagen mot NV.

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2025

ISSN 1654-2045

- 2025:1 Mattmars kyrka. Tjärning av spåntak samt tjärning och målning av klockstapel, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:2 Hammerdals kyrka. Restaurering av fönster, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:3 Målning av hållristningarna i Glösa och Gärde. Fornvårdsprojekt, slutrapport 2024
Anna Engman
- 2025:4 Gäddede kyrka. Utvändig restaurering, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:5 Kulturhistorisk inventering av Gamla kyrkogården vid Överluleå kyrka, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:6 Kulturhistorisk inventering av begravningsplatsen Lundagård, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:7 En täppa mellan skog och fjäll. En studie av torpträdgårdar i Norrlands inland
Victoria Bly
- 2025:8 Duveds kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Henrik Ylikoski
- 2025:9 Tipsgranskning för Kulturmiljöregistret i Sollefteå kommun 2024
Anna Engman
- 2025:10 Eriksberg – Holmselet. Arkeologisk utredning steg 1, inför anläggandet av vindkraftspark
Anna Engman
- 2025:11 Problematiske gårdstomter
Karl-Johan Olofsson
- 2025:12 Kulturhistorisk inventering av Dikanäs kyrkogård, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:13 Kulturhistorisk inventering av Vilhelmina kyrkogård, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:14 Arkeologiska undersökningar av medeltida agrar bebyggelse i Jämtlands län. Ett kunskapsunderlag
Kristina Jonsson
- 2025:15 Arkeologiska undersökningar av odlingslämningar i Jämtlands län. Ett kunskapsunderlag
Kristina Jonsson
- 2025:16 Mattmar kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Victoria Bly
- 2025:17 Kulturmiljöutredning centrala Åsbygden, 2025
Kristina Jonsson och Henrik Ylikoski
- 2025:18 Mora sten och kungsäng – ”en särdeles flärdlös exposition av ett antal stenar”
Mathias Bäck, Kristina Jonsson, Marta Lindeberg och Alexandra Sanmark

2025:19 Historiskt fiske i Jämtlands län. Rapport över inledande dokumentationsprojekt 2024
Anders Hansson och Kristina Jonsson

2025:20 Flottningslämningar i Fejman
Anna Engman och Kristina Jonsson